

Agnieszka Kuźba

INNOWACJA INSPIROWANA IDEĄ PEDAGOGICZNĄ REGGIO EMILIA

DO STOSOWANIA W PLACÓWKACH OPIEKI,
WYCHOWANIA I EDUKACJI

Materiały dodatkowe do szkolenia

Innowacja inspirowana ideą pedagogiczną Reggio Emilia do stosowania w placówkach opieki, wychowania i edukacji

Na podstawie innowacji Agnieszki Kuźby

sporządziła: (tu wpiszesz swoje nazwisko)

Rodzaj innowacji: innowacja organizacyjno-metodyczna

Termin realizacji:

„Naszym zadaniem, jeśli chodzi o kreatywność, jest pomaganie dzieciom wspinać się na ich góry, tak wysoko, jak to możliwe”.

Loris Malaguzzi

ZROZUMIEĆ STO JĘZYKÓW DZIECKA

Loris Malaguzzi

Każą mu:

myśleć bez rąk,

tworzyć bez głowy,

słuchać i nic nie mówić,

rozumieć bez radości,

kochać i dziwić się tylko

w czasie Wielkanocy i Bożego Narodzenia.

Każą mu:

odkrywać świat

dawno już odkryty.

Dziewięćdziesiąt dziewięć ze stu

zostają my ukradzione.

Mówią mu:

zabawa i praca,

rzeczywistość i fantazja,

nauka i wyobraźnia,

niebo i ziemia,

rozsądek i marzenie

są rzeczami, które nie pasują do siebie.

Mówią: deszcz jest zwykłą sprawą.

Mówią mu krótko i zwięźle,

że nie ma stu języków.

Dziecko odpowiada:

A jednak Ja przemawiam w stu.

Spis treści

Wstęp	2
Podłoże i idea innowacji	3
Cele oraz założenia innowacji	4
Treści programowe	6
Organizacja innowacji	9
Podstawa prawna	10
Ewaluacja	10
Bibliografia	10
Zasady bezpieczeństwa	14
Zgody na udział dziecka w innowacji	15

Wstęp

Poniższa innowacja powstała w wyniku moich doświadczeń w pracy pedagogicznej oraz chęci wprowadzenia najnowszych metod i form pracy z dziećmi. Jest również odpowiedzią na nowości w badaniach nad rozwojem dziecka, nowymi odkryciami w sposobie uczenia się przez dzieci oraz najnowszymi badaniami nad zaburzeniami fizycznymi i psychicznymi u najmłodszych.

Jestem nauczycielką (wpisz swoje dane) od ... lat. Rodzice są dla mnie filarem działań na rzecz harmonijnego rozwoju wychowanków. Zapobieganie deficytowi natury u dzieci i dorosłych, kształtowanie ich kompetencji społecznych i międzykulturowych, świadomości i ekspresji kulturalnej to moja pasja.

Od roku pracuję z dziećmi i ich rodzinami oraz pomagam im radzić sobie w różnych sytuacjach. Udzielam indywidualnych konsultacji w sytuacjach wątpliwości wychowawczych. Pomagam rodzicom w rozpoznawaniu wyzwań rozwojowych i podpowiadam, jak wspierać dzieci przechodzące przez różne trudne dla nich sytuacje.

Udzielam pomocy rodzicom zagubionym w gąszczu obecnie dostępnych, często wzajemnie sprzecznych porad i zaleceń, pomagam im czerpać radość z rodzicielstwa i osiągać równowagę między potrzebami wszystkich członków rodziny. Organizuję warsztaty dla rodziców oraz współpracuję z innymi przedszkolami i szkołami. Intensywnie staram się współpracować z kolegami z placówki – doradzam im w sprawach ukończonych przeze mnie projektów i w kontaktach z rodzicami.

W pracy z dziećmi stosuję podejście niedyrektywne, oparte na zaufaniu do kompetencji dziecka i podążaniu za jego potrzebami, za podstawę przyjmując włoską ideę pedagogii Reggio Emilia.

Chętnie dzielę się materiałami na temat świadomej, troskliwej edukacji i rodzicielstwa zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju. Traktuję dzieciństwo jako okres wyjątkowy dla powodzenia edukacji i przekonuję do tego opiekunów i edukatorów.

Moja innowacja ma podłoże w mojej ścieżce zawodowej. Korelacje dziecko–natura były mi zawsze bliskie, a poszukiwania w tym zakresie oraz obserwacja dzieci doprowadziły mnie do przekonania, że natura i sztuka mają wielką moc i są niezbędnymi elementami w życiu każdego człowieka. Przyglądając się przedszkolakom podczas codziennej pracy oraz przywołując doświadczenie pracy w poradni psychologiczno-pedagogicznej, nabrałam przekonania, że zmiana moich codziennych nawyków metodycznych oraz powrót dzieci do własnej ścieżki rozwoju są niezbędne.

Jak powiedziano na konferencji „Edukacja naturalnie” w Białymstoku w 2017 roku: „Jesteśmy ostatnim pokoleniem dorosłych, którzy mogą pomóc dzieciom wrócić do natury i nauczyć je z niej korzystać. Jeśli my tego nie zrobimy, one nie prześlą już tej wiedzy swoim dzieciom”. Słowa te uświadamiają nam wielką odpowiedzialność dorosłych, nauczycieli, pedagogów za przyszłość

naszych dzieci oraz to, że zmiana nie będzie drogą do stworzenia czegoś nowego, a powrotu do tego, co utraciliśmy. Powrotu do natury.

Mam wykształcenie, które w szczególny sposób pozwala mi na realizację innowacji bliskiej naturze oraz sztuce: (tu wpisz swoje wykształcenie i wszelkie formy rozwoju zawodowego, kursy, szkolenia, warsztaty, udział w konferencjach).

Podłoże i idea innowacji

Inspiracją dla wdrożenia innowacji pedagogicznej zbliżającej dzieci do świata natury oraz edukacji przez sztukę jest zainteresowanie pedagogią Reggio Emilia. Idea edukacji naturalnej, realizowanej poprzez prowokacje i okazje pedagogiczne jest dla wielu szokująca, choć w istocie została uznana za jedną z najlepszych metod wspierania rozwoju dziecka w pierwszych latach jego życia. Od ponad siedemdziesięciu lat z powodzeniem realizowana jest instytucjonalnie na świecie. W Europie w dostępności takich placówek, oprócz włoskich, który to kraj jest kolebką tej metody, przodują kraje skandynawskie, ale łatwo je znaleźć także bliżej Polski: w Niemczech, Austrii czy w Czechach. W Polsce rozpoczynamy innowację równolegle – Oddział Przedszkole Piekoszów, Przedszkole Uniwersytet Gdański, oddziały przedszkolne w przedszkolach publicznych w Łomży i Supraślu.

Moja intuicja pedagogiczna i chęć rozwoju ciągle skłaniają mnie do wielu przemyśleń na temat dobroczynnego efektu kontaktu dzieci z przyrodą oraz sztuką i ich wpływu na rozwój i sposób funkcjonowania. Żyjemy w czasach, kiedy postęp technologiczny powoli odsuwa nas od dobrodziejstw przyrody, a chiński design przenika wszystkie sfery naszego życia. Przestajemy się różnić w estetyce, kulturze życia codziennego, podporządkowując się modom i trendom lansowanym przez międzynarodowe koncerty, a wszystkie deficyty z tym związane próbujemy zastąpić jeszcze nowocześniejszymi metodami i technikami pracy z dzieckiem. Badania dowodzą, iż dzieci, które większość czasu spędzają z rówieśnikami, w kontakcie z przyrodą, mają większą zdolność skupiania uwagi, są lepiej zintegrowane sensorycznie, bardziej sprawne fizycznie. Zmniejsza się u nich występowanie chorób fizycznych oraz psychicznych. W czasie codziennych aktywności dziecka na zewnątrz budynku placówki poprawia się jego motoryka, krążenie, wydolność układu oddechowego, ruchowego i mięśniowego. Dzięki obserwacji i doświadczaniu przyrody kształtuje się jego rozwój poznawczy – wyobraźnia, mowa, spostrzegawczość, pamięć wzrokowa i myślenie. Przyroda pobudza kreatywność, domagając się wizualizacji i wykorzystania wszystkich zmysłów. Można wówczas zaproponować dzieciom rozwijanie talentów i wyrażanie siebie za pomocą prac plastycznych z materiałów naturalnych, recyklingowych oraz innych wysokiej jakości materiałów plastycznych.

Kontakt z naturą ma również pozytywny wpływ na wrażliwość, emocje oraz system społeczno-moralny. Doświadczenia w funkcjonowaniu przedszkoli realizujących edukację naturalną bliską przyrodzie i sztuce dowodzą lepszego funkcjonowania dzieci z wszelkimi deficytami rozwojowymi, takimi jak autyzm, zespół Downa, zespół Aspergera, ADHD czy też coraz częściej

występujące u dzieci zaburzenia integracji sensorycznej. Dzieci z problemami i deficytami w otoczeniu natury mają naturalną możliwość wyciszenia się, nie są przebudzowane, przez co lepiej funkcjonują, poprawiają się ich relacje społeczne, są bardziej otwarte oraz spokojne.

Ideą Reggio Emilia są również zmiany w podejściu do edukacji oraz korelacji nauczyciel–rodzic–dziecko. W przestrzeni naturalnej za zabawki służy dzieciom przede wszystkim to, co znajdują w otoczeniu. Budują wieże z patyków, drogi z liści, tworzą domino z kamieni, ćwiczą slalom między drzewami, uczą się wiązać węzły, by zbudować drabinkę ze sznurków, gotują z użyciem prawdziwych produktów, na ogniu, uprawiają własne warzywa w ogródku. Dzieci dzięki codziennemu pobytowi na świeżym powietrzu mają zapewnioną tak konieczną im codzienną dawkę ruchu oraz różnorodność okazji do zabawy i nauki. To swoista szkoła życia z unikatowym programem nauczania. „Dzieci lasu” są pewne siebie, odważne i samodzielne. Są też zdrowsze niż dzieci, które nie doświadczają leśnej edukacji. Problem z wysokim poziomem hałasu, tak dokuczliwy w tradycyjnym przedszkolu, tu nie istnieje. Komfort pracy opiekunów, zabawy i nauki dzieci jest nieoceniony. W otoczeniu przyrody dzieci zastanawiają się, zadają pytania, wyruszają w podróż w głąb siebie.

W przestrzeni zamkniętej organizuje się dzieciom miejsca, gdzie dzięki starannie dobranym materiałom odtwarzają swój świat za pomocą wybranego przez siebie języka – sztuki, muzyki, doświadczenia, gotowania, hodowli, obserwacji światła i cienia, zabawy tematycznej w dom, lekarza, fryzjera, stolarza, mechanika samochodowego, budowniczego, naukowca, nauczyciela, aktora. W ten naturalny sposób niejako przy okazji czytają, piszą, liczą, grają na instrumentach, śpiewają, tańczą, wchodzą w dorosłe role.

Grupa różnowiekowa ma niezwykły potencjał. Dzieci czerpią wzajemnie od siebie – uczą, naśladują, wspierają. Ich kompetencje społeczne i międzykulturowe wzrastają w swobodnej zabawie.

Cele i założenia innowacji

Głównym założeniem jest wdrożenie zmian, które są realne, przez co możliwe będzie wprowadzenie takiej organizacji grupy oraz działań metodycznych, aby dzieci spędzały jak najwięcej czasu w kontakcie z naturą.

Podstawowym założeniem pedagogicznym jest utworzenie i rozbudowywanie zewnętrznych terenowych sal dydaktycznych oraz korzystanie z nich, jak Baza Natura na terenie obiektu, wybrane przez dzieci miejsca w lesie, codzienny pobyt dzieci w Bazie Natura oraz w lesie, sadzie, na łące i w innych miejscach.

W szczególności chodzi o:

- realizację zajęć terenowych związanych z relacją ze światem natury,
- prowadzenie zajęć dydaktycznych poza budynkiem przedszkola,
- stwarzanie przestrzeni dla inicjowanych przez dziecko gier i zabaw w naturze,
- wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata,

- tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości oraz umożliwiających poznanie wartości i norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.

Kolejnym założeniem innowacji jest przygotowywanie prowokacji do przemyśleń, obserwacji dzieci, stawianie hipotez i praca nad ich udowodnieniem bądź negacją w różnych aspektach. Niezwykle wspierająca jest tu działalność plastyczna dająca szerokie spektrum możliwości dla wyrażania ekspresji, rozwijanie inicjatywy, samodzielności i wytrwałości oraz możliwości odprężenia i rozładowania napięć oraz codzienny kontakt z wytworami artystycznymi dzieci i dorosłych. Poprzez obcowanie ze światem sztuki oraz własną twórczość dziecko ma poznać otaczający świat wszystkimi zmysłami, pobudzić wyobraźnię, rozwinąć umiejętność plastycznego przedstawiania przedmiotów i zjawisk oraz własnych pomysłów.

Cele innowacji

Cele innowacji są następujące:

- zwiększenie u dzieci samodzielności samoobsługowej oraz w podejmowaniu decyzji poprzez przebywanie w terenie,
- edukacja rodziców w zakresie korzystnego wpływu edukacji outdoorowej,
- monitorowanie efektów wprowadzonych zmian u dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze specjalnymi potrzebami,
- stworzenie indywidualnych programów dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (zawierających gry i zabawy, ćwiczenia, które można realizować poza budynkiem przedszkolnym),
- spędzanie przez dzieci jak największej ilości czasu w kontakcie z przyrodą głównie w lesie,
- organizacja zajęć edukacyjnych w warunkach leśnych,
- dostosowanie form i metod pracy do prowadzenia zajęć w terenie,
- nawiązanie współpracy z przedszkolem leśnym,
- współpraca z Lasami Państwowymi,
- edukacja przyrodnicza,
- pobudzanie kreatywności dzieci poprzez zabawy oraz naukę wykorzystującą materiał leśny,
- stworzenie bazy leśnych gier i zabaw oraz bazy scenariuszy zajęć terenowych,
- poprawa odporności, sprawności fizycznej oraz psychicznej, dużej i małej motoryki u dzieci,
- dostosowanie form i metod pracy do pracy terenowej,
- wyzwalanie u dziecka postawy kreatywnej,

- rozwijanie wyobraźni, postawy twórczej oraz ekspresji plastycznej, rozwijanie umiejętności posługiwania się nowymi technikami plastycznymi, rozwijanie sprawności manualnej,
- uwrażliwianie na piękno zjawisk przyrodniczo-społecznych,
- dostrzeganie bogactwa form i barw,
- budzenie poczucia odpowiedzialności i satysfakcji z wykonanej pracy,
- rozwijanie wyobraźni dziecka poprzez kontakt z wytworami sztuki (reprodukcje dzieł artystów polskich i zagranicznych, oglądanie wystaw, warsztaty w ośrodkach, jak muzea i galerie),
- kształtowanie zdolności do odbioru dzieł sztuki,
- odkrywanie własnych możliwości twórczych i kształtowanie postawy twórczej,
- tworzenie warunków do samodzielnej aktywności twórczej,
- wspieranie swobodnej aktywności poprzez dostęp do różnych środków wyrazu i świadome operowanie nimi,
- zapoznanie z technikami plastycznymi,
- opanowanie umiejętności posługiwania się narzędziami,
- wdrażanie do doprowadzania pracy do końca,
- wyrabianie wrażliwości i dbałości o estetykę,
- przygotowanie dziecka do roli przyszłego odbiorcy sztuki i świadomego uczestnika życia kulturalnego.

Treści programowe

Innowacja zakłada działania w następujących obszarach:

Edukacja przyrodnicza

„Nauka o przyrodzie rozwija w dziecku miłość do piękna, postrzeganie koloru, formy i muzyki. Jednak przede wszystkim nauka o przyrodzie daje dziecku poczucie wspólnoty z życiem na dworze oraz trwałą miłość do natury”.

Dostrzeganie wartości otoczenia przyrodniczego jest źródłem satysfakcji estetycznej. Codzienne, nieskrępowane obcowanie z naturą prowadzi do odczuwania życzliwości, troski i poszanowania wobec środowiska naturalnego. Dzieci stawiają wiele pytań, są ciekawe świata, są naturalnymi badaczami i odkrywcami. Istotą w podtrzymywaniu ciekawości świata jest zwracanie szczególnej uwagi na pytania dzieci i wspólne poszukiwanie odpowiedzi.

- Udział dzieci w zajęciach prowadzonych przez leśnika w terenie.
- Nauka zagadnień przyrodniczych poprzez doświadczenie.
- Założenie zielnika grupowego, opisywanie leśnych znalezisk.

Zabawa swobodna

Podkreślenie roli swobodnej zabawy na świeżym powietrzu – większa swoboda oraz dostępność materiałów przyrodniczych, które niezdefiniowane pobudzają kreatywność. Zabawa w ciągle zmieniającym się otoczeniu, pory roku oraz pogoda, która pobudza do działania oraz każdego dnia inspiruje do nowych pomysłów. Większa samodzielność i wyższy poziom samodecydowania o podejmowanych działaniach, zwiększenie obszaru zabawowego poprzez zabawę w lesie.

Outdoor education

- Udział dzieci w edukacji terenowej.
- Prowadzenie zajęć dydaktycznych w otoczeniu przyrody.
- Tworzenie scenariuszy zajęć terenowych.

Pobudzanie kreatywności oraz twórczości dzieci

Naturalne przestrzenie i materiały stymulują nieograniczoną wyobraźnię dziecka oraz wspomagają jego pomysłowość i inwencję twórczą, co można zaobserwować w niemal każdej grupie dzieci bawiących się w otoczeniu przyrody”.

Las to świetne miejsce zabaw dla dzieci, stymulujące ich kreatywność. Dzieci same muszą sobie znaleźć zabawki, nie mają ich podanych na tacy. Zabawkami stają się to, co znajdują w lesie, w dodatku dla każdego dziecka dany przedmiot może być kilkoma różnymi zabawkami w zależności od tego, co podpowie mu wyobraźnia.

- Zabawy materiałem przyrodniczym, pobudzanie wyobraźni poprzez dostarczanie niezdefiniowanych materiałów do zabaw (patyczki, szyszki, kamyczki, pudełka, materiały itp.), tworzenie zabawek przez dzieci oraz nauczyciela, podążanie za potrzebami dzieci, współtworzenie przestrzeni w sali razem z dziećmi zgodnie z ich potrzebami.
- Przeprowadzenie warsztatów z rodzicami z tworzenia ekologicznych zabawek.
- Zorganizowanie wraz z rodzicami wyjścia do lasu pod hasłem „Gry i zabawy terenowe dla przedszkolaków”.

Edukacja badawcza

- Prowadzenie eksperymentów przyrodniczych.
- Swobodna, nieskrępowana eksploracja natury.

Edukacja plastyczna

- Wprowadzanie nowych technik plastycznych, malowanie na kamieniach, na drewnie, użycie naturalnych farb zrobionych z materiałów przyrodniczych i tym podobnych.
- Użycie materiału przyrodniczego podczas tworzenia prac.
- Czas na swobodną twórczość w otoczeniu przyrody.

Edukacja polisensoryczna (profilaktyka zapobiegająca niektórym dysfunkcjom integracji sensorycznej)

„W życiu nie chodzi o przeczekanie burzy (...).
Chodzi o to, by nauczyć się tańczyć w deszczu”.

Vivien Greene

Angela Hanscom postrzega naturę jako „najwyższą formę doznań zmysłowych dla wszystkich dzieci, niezbędną, by zapobiegać dysfunkcjom zmysłów. Im bardziej ograniczamy dzieciom ruch i odizolowujemy je od przyrody, tym bardziej widoczna staje się dezorganizacja zmysłów”. Podczas przebywania w kontakcie z przyrodą dzieci stymulują wszystkie zmysły, słuch, wzrok, zapach, dotyk, mokre, suche, zimne i tym podobne.

- Danie dzieciom większej swobody i przyzwolenie na niepohamowaną eksplorację środowiska oraz otoczenia, w którym się bawią. Przyzwolenie na ubrudzenie się, potknięcie oraz inne pomysły dzieci. Pojęcie „swoboda” nie oznacza jednak braku zasad. Wszelkie zabawy organizowane są po uprzednim ustaleniu zasad oraz ram, jakich musimy przestrzegać, ze zwróceniem największej uwagi na bezpieczeństwo.
- Zabawy w kałuży, w błocie, w deszczu. Chodzenie po kłodach, budowanie pochylni z gałęzi oraz inne zabawy naturalnie pobudzające zmysł przedsionkowy (równowagi), proprioceptywny (dający sygnały ze stawów i mięśni, kluczowy w dostosowaniu siły, jakiej używamy, np. w grach typu berek, podczas trzymania ołówka czy trzymania jajka bez zgniatania go. Propriocepcja daje nam również świadomość tego, gdzie znajdujemy się w odniesieniu do otaczającej nas przestrzeni).

Edukacja terapeutyczna

„Pod względem neurologicznym istoty ludzkie ciągle nie dostosowały się w pełni do dzisiejszego bombardującego je wrażeniami otoczenia. Mózg ludzki jest silny i elastyczny, więc 70–80 procent dzieci nie ma większych trudności adaptacyjnych. Ale pozostałym nie jest już tak lekko. Wyjście z dziećmi na dwór naprawdę działa”.

„Naukowcy z Uniwersytetu Stanowego Illinois wskazują czas spędzony w otoczeniu przyrody jako dodatkową lub alternatywną formę terapii dla niektórych dzieci ze zdiagnozowanym ADHD i innymi podobnymi schorzeniami”.

- Wyciszenie oraz zwiększanie poziomu skupienia u dzieci poprzez kontakt z naturą.
- Wprowadzenie w rytm dnia zabaw wyciszających.

Edukacja prozdrowotna

Amerykański badacz James Sallis, szukający przyczyny różnic w aktywności wśród dzieci i dorosłych, pisze: „najczęstszą przyczyną podejmowania

aktywności fizycznej u dzieci w wieku przedszkolnym jest po prostu przebywanie na dworze, a dzieciństwo spędzone w domu, z niewielką ilością ruchu, może prowadzić do problemów zarówno ze zdrowiem psychicznym, jak i fizycznym”.

W Holland w stanie Michigan doktor Paul Dykema wprowadził zmiany w poczekalni swojej kliniki pediatrycznej, umieszczając w niej plakaty dotyczące przywracania więzi dzieci z naturą dla ich zdrowia i dobrej kondycji. Podczas każdej rutynowej wizyty kontrolnej zaleca, aby rodzice spędzali z dziećmi czas na świeżym powietrzu.

- Praca nad wzrostem odporności u dzieci, spadkiem częstotliwości zachorowań.
- Uświadamianie rodzicom korzyści płynących z przebywania na powietrzu.
- Pomoc rodzicom w przygotowaniu dzieciom odpowiednich ubrań na każdą pogodę, ubieranie dzieci na cebulkę, nieprzegrzewanie, wyrobienie nawyku sprawdzania pogody.

Pedagogizacja rodziców

- Zapoznanie rodziców z założeniami innowacji.
- Przedstawienie rodzicom sposobu funkcjonowania oraz idei Reggio Emilia.
- Ustalenie z rodzicami zasad wyjść dzieci, bezpieczeństwa oraz odpowiedzialności (zapewnienie dzieciom odpowiednich ubrań).

Włączenie kadry przedszkolnej

Włączenie w dyskusję nad tematem i problemem: zapoznanie z działaniem przedszkoli leśnych oraz możliwością wdrożenia niektórych treści do pracy przedszkola. Stworzenie bazy zabaw leśnych i scenariuszy zajęć terenowych, poznanie możliwości realizacji podstawy programowej poza budynkiem przedszkolnym.

Organizacja innowacji

- Wdrożenie zasad bezpieczeństwa przebywania w lesie (zapoznanie dzieci oraz rodziców), krótkie omawianie zasad z dziećmi przed każdym wyjściem.
- Wywieszenie karty wyjść w celu informacji rodziców, dyrekcji oraz innych pracowników o miejscu przebywania dzieci w podanych godzinach. Skompletowanie apteczki na potrzeby wyjść.
- Posiadanie przez nauczyciela naładowanego telefonu w czasie wyjść poza teren przedszkola w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa.
- Zapoznanie rodziców ze wskazówkami ubierania dzieci oraz koniecznością posiadania ubrań adekwatnych do pogody, rodzaju zajęć, w tym plastycznych, oraz ubrań na zmianę.
- Zadbanie o ciepłe napoje podczas długiego pobytu na dworze w dni zimowe.

- Wdrożenie zasad bezpiecznego postępowania się narzędziami w kąciку plastycznym i konstruktorskim, niektórymi, jak młotek, piłka, dłuto, śrubokręt, wyłącznie indywidualnie pod nadzorem nauczyciela.
- Organizacja dziesięciu wycieczek i spotkań z artystami, zwiedzanie muzeów, galerii.
- Organizacja dziesięciu warsztatów związanych ze światem natury i ze światem sztuki.
- Stworzenie całorocznej galerii prac dzieci według poznanych technik plastycznych.

Podstawa prawna

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1943 ze zm.) – art. 41 ust. 1 pkt 3, art. 50 ust. 2.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60) – art. 15 pkt 29b.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59) – art. 1 pkt 18, art. 44 ust. 2 pkt 3, art. 55 ust. 1 pkt 4, art. 68 ust. 1 pkt 9, art. 86 ust. 1.

Ewaluacja

- Badanie wiedzy uprzedniej dzieci na temat pojęć przyrodniczych i plastycznych.
- Badanie opinii rodziców na temat przeprowadzonej innowacji przed zakończeniem każdego roku szkolnego i po jego zakończeniu.
- Organizacja dwóch otwartych zajęć terenowych i plastycznych dla dzieci z udziałem rodziców i nauczycieli w każdym roku szkolnym.
- Fotoreportaże z zajęć.
- Galeria prac dzieci.
- Księgi wiedzy – indywidualne segregatory z wszelkimi zasobami dzieci, zdjęciami, pracami plastycznymi.

Bibliografia

- Bonar J. (2016). Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczekiwania społeczne i praktyka edukacyjna, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Bonar J., Maj A. (2015). Przedszkola Reggio Emilia we Włoszech miejscem rozkwitu dziecięcego potencjału. „Problemy Wczesnej Edukacji” nr 4, s. 42–57, <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/pwe/article/view/808/548> (dostęp: 24.05.2021).

- Cagliari P., Barozzi A., Giudici C. (2014). Ku edukacyjnemu przedsięwzięciu opartemu na partycypacji – przemyslenia, teorie i doświadczenia, tłum. K. Gawlicz, [w:] K. Gawlicz, P. Rudnicki, M. Starnawski, T. Tokarz (red.), Demokracja i edukacja: dylematy, diagnozy, doświadczenia, Wrocław, Wydawnictwo Naukowe DSW, s. 220–224; https://opub.dsw.edu.pl/bitstream/11479/140/1/Demokracja_i_edukacja.pdf (dostęp: 24.05.2021).
- Comune di Reggio Emilia (2002a). Schuh und Meter. Wie Kinder im Kindergarten lernen. Luchterhand.
- Comune di Reggio Emilia (2002b). Alles hat Schatten ausser den Ameisen. Wie Kinder im Kindergarten lernen; Luchterhand.
- Gopnik A. (2012). Myślenie naukowe u małych dzieci. Postępy teoretyczne, badania empiryczne i implikacje polityczne, „Science”, vol. CCCXXXVII, nr 6102, 28 września.
- Dahlberg G., Moss P., Pence A. (2013). Poza dyskursem jakości w instytucjach wczesnej edukacji i opieki, tłum. K. Gawlicz, Wrocław, Wydawnictwo Naukowe DSW.
- Gawlicz K. (2014), Dziecko jako obywatel? Analiza podstawy programowej i wybranych programów wychowania przedszkolnego, [w:] K. Gawlicz, P. Rudnicki, M. Starnawski, T. Tokarz (red.), Demokracja i edukacja: dylematy, diagnozy, doświadczenia, Wrocław, Wydawnictwo Naukowe DSW, s. 129–153, https://opub.dsw.edu.pl/bitstream/11479/142/1/Dziecko_jako_obywatel.pdf (dostęp: 24.05.2021).
- Gawlicz K., Röhrborn B. (2014). Edukacja przedszkolna: pytanie o demokrację, Warszawa, Biuro Rzecznika Praw Dziecka; https://opub.dsw.edu.pl/bitstream/11479/21/1/Edukacja_przedszkolna_pytanie_o_demokracje.pdf (dostęp: 24.05.2021).
- Gawlicz, K., Zwiernik J. (2014). W drodze ku innej edukacji w instytucjach dla małych dzieci, [w:] B. Kutrowska, A. Pereświet-Sołtan (red.), Poprzez praktykę do profesjonalizmu: przygotowanie do zawodu nauczyciela, Wrocław, Wydawnictwo Naukowe DSW, s. 175–206, https://opub.dsw.edu.pl/bitstream/11479/263/1/W_drodze_ku_innej_edukacji.pdf (dostęp: 24.05.2021).
- Grylls B. (2012). Outdoor. Pasja i przygoda, tłum. M. Kowalczyk, Pascal, Bielsko-Biała.
- Houdé O. (2017). The Child Psychology, Sorbone, Paris.
- Karwowska-Struczyk M. (2011). Reggio Emilia – pożądana filozofia i praktyka dla edukacji przedszkolnej; „Problemy Wczesnej Edukacji”, nr 2 (14), s. 48-72, <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/pwe/issue/view/108/Ca%C5%82y%20numer%20PWE%2> (dostęp: 24.05.2021).
- Karwowska-Struczyk M. (2012). Edukacja przedszkolna. W poszukiwaniu innych rozwiązań, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego.

- Koncepcja pedagogiczna przedszkola leśnego na podstawie Stowarzyszenia Wurzeln und Flügel e. V. (2012) Leipzig, <http://www.wurzelnundfluegel.net/> (dostęp: 24.05.2021).
- Louv R. (2014). Ostatnie dziecko lasu, tłum. A. Rogozińska, Relacja, Warszawa.
- Louv R. (2016). Witamina N, tłum. D. Skowrońska, Relacja, Warszawa.
- Maj A. (2011). Rozwój zawodowy nauczycieli przedszkoli w Reggio Emilia we Włoszech, [w:] J. Bonar (red.), Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczekiwania społeczne i praktyka edukacyjna, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 79-89, http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/9183/a.maj_rozw%c3%b3j_zawodowy_nauczycieli_reggio_emilia.pdf?sequence=1&isAllowed=y (dostęp: 24.05.2021).
- Maj A. (2013). Dokumentowanie procesu edukacyjnego jako fundament pracy nauczyciela wczesnej edukacji – z doświadczeń nauczycieli przedszkoli w Reggio Emilia we Włoszech, [w:] J. Bonar, A. Buła (red.), Poznać. Zrozumieć. Doświadczyć. Konstruowanie wiedzy nauczyciela wczesnej edukacji, Kraków, Impuls, s. 129-146; http://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/8591/a.maj_dokumentowanie_procesu%20%20edukacyjnego_jako_fundament_pracy_nauczyciela_wczesnej%20_educacji.pdf?sequence=6&isAllowed=y (dostęp: 24.05.2021).
- Maj A. (2014). Metoda projektów jako strategia wcielania w praktykę idei wyłaniającego się programu, „Problemy Wczesnej Edukacji”, nr 2, s. 86-100; <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/pwe/article/view/885/621> (dostęp: 24.05.2021).
- Maj A. (2014). Metoda projektów we wczesnej edukacji szansą demokratyzacji przestrzeni edukacyjnej dziecka, [w:] K. Gawlicz, P. Rudnicki, M. Starnawski, T. Tokarz (red.), Demokracja i edukacja: dylematy, diagnozy, doświadczenia, Wrocław, Wydawnictwo Naukowe DSW, s. 227-245; https://opub.dsw.edu.pl/bitstream/11479/140/1/Demokracja_i_educacja.pdf (dostęp: 24.05.2021).
- Maj A. (2016). Podejście Reggio Emilia jako doświadczenie edukacyjne oparte na partycypacji. O możliwym w przedszkolu przymierzu nauczycieli i rodziców, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, nr 2, s. 111-130; <https://czasopisma.ignatianum.edu.pl/eetp/article/view/649/742> (dostęp: 24.05.2021).
- Maj A. (2017). Dialog dzieci i nauczycieli w żłobkach Reggio Emilia, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne”, nr 5, s. 48-64; <https://czasopismo.naukiowychowaniu.uni.lodz.pl/resources/html/article/details?id=168705> (dostęp: 24.05.2021).
- Maj A. (2017). Koncepcja stu języków dziecka w przedszkolach Reggio Emilia. O przełamaniu hegemonii języka werbalnego w dziecięcym procesie uczenia się, „Problemy Wczesnej Edukacji”, nr 1(36), s. 112-120; <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/pwe/article/view/721/488> (dostęp: 24.05.2021).

- Maj A., Sosnowska J. (2018). Włoskie koncepcje wychowania i edukacji dziecka w wieku przedszkolnym. Metoda Marii Montessori i podejście Reggio Emilia, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, nr 1(47), s. 121-144; <https://czasopisma.ignatianum.edu.pl/eetp/article/view/976/1092> (dostęp: 24.05.2021).
- Malaguzzi L. (1993). History, ideas and basic philosophy. In: C. Edwards, L. Gandini, G. Forman. “The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach to early childhood education”, s. 41-89, Nordwood, NJ: Ablex.
- Rieber D. (2002). Der Kultur der Kinder auf der Spur. Ein Vergleich von Reggio-Pädagogik und Situationsansatz; Lambertus.
- Szczepska-Pustkowska M. (2013). Sto języków dziecka: wczesna edukacja z inspiracji myślą pedagogiczną Loris Malaguzzi, „Problemy Wczesnej Edukacji”, nr 1 (20), s. 76-90; <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/pwe/issue/view/107/Ca%5%82y%20numer%20PWE%2020> (dostęp: 24.05.2021).
- Uszyńska-Jarmoc J. (2005). Podróże, skarby, przygoda : podręcznik i program rozwijania twórczości, samoświadomości oraz dyspozycji autokreacyjnych dzieci klas I-III, Białystok, Wydawnictwo Trans Humana, <http://pbc.biaman.pl/dlibra/doccontent?id=5833> (dostęp: 24.05.2021).
- Uszyńska-Jarmoc J. (2012). Reggio Emilia – alternatywny model wczesnej edukacji, [w:] J. Uszyńska-Jarmoc, A. Cichocki (red.), Edukacja elementarna w teorii i praktyce, Białystok, Wydawnictwo Trans Humana, s. 89-118.
- Uszyńska-Jarmoc J. (2013). Czego może nauczyć nas Reggio Emilia?, [w:] T. Parczewska, B. Bilewicz-Kuźnia (red.), Edukacja przedszkolna w Polsce i na świecie. Wybrane zagadnienia, Lublin, Wydawnictwo UMCS.
- Wohlleben P. (2016). Sekretne życie drzew, tłum. E. Kochanowska, Wydawnictwo Otwarte, Kraków.

Programy i innowacje przedszkolne nauczycielek przedszkoli

- Katarzyna Kmita-Zaniewska, Przedszkole Uniwersyteckie Gdańsk
- Agnieszka Kuźba, Przedszkole Publiczne Piekoszów
- Justyna Lis, Przedszkole Publiczne Staszów
- Agata Preuss, Przedszkole Puszczyk Ossowicze
- Magdalena Sosnowska, Przedszkole Publiczne Supraśl

**Innowacja opracowana we współpracy
z dr Alicją Maj i mgr Magdaleną Sokołowską**

Zasady bezpieczeństwa

do stosowania podczas realizacji innowacji „Zrozumieć sto języków dziecka”

- Podpisanie przez rodziców zgody na udział w realizacji innowacji.
- Codzienny krąg i przekazanie informacji dotyczących zachowania się w budynku i poza nim:
 - posługujemy się narzędziami tj. nożyczki, dłutka, pistolet klejący, kombinerki, młotek tylko w miejscach do tego przeznaczonych, obowiązuje zakaz przemieszczania się z w/w narzędziami;
 - czekamy na swoją kolej, dzielimy się materiałami, podczas pracy dbamy o bezpieczeństwo swoje i innych;
 - w lesie nic nie jemy (jest to bardzo ważna zasada, aby dzieciom weszło w nawyk nie zrywanie owoców, jagód, grzybów czy też innych roślin, wyrobienie nawyku, iż wszelkie skarby leśne zostawiamy dla zwierząt o ile nie ma wyraźnego celu pobytu w lesie, np. zbieramy liście określonego typu);
 - pozostajemy w zasięgu wzroku osób dorosłych, ciągle się widzimy, niechowanie się dzieci za drzewami, nieoddalanie się poza wyznaczony teren;
 - nie dotykamy rękami organizmów żywych, tj. owady czy zwierzęta,
 - wszelkie obserwacje czynimy pod kontrolą nauczyciela;
 - nie bierzemy sami do rąk znalezionych przedmiotów czy też śmieci;
 - w razie konieczności załatwienia potrzeby fizjologicznej zgłaszamy dany fakt nauczycielowi;
 - każdorazowo przed wejściem do lasu powtarzamy zasady bezpieczeństwa.
- Ważne informacje dla nauczycieli dotyczące bezpieczeństwa
 - każdorazowe przypominanie zasad bezpieczeństwa dzieciom;
 - zawsze podczas wędrowek po lesie przebywanie jednej osoby dorosłej przed grupą a drugiej za grupą dzieci. Ma to kolosalne znaczenie w przypadku wystąpienia nieprzewidzianych zagrożeń;
 - wyposażenie się przed wyjściem w apteczkę, chusteczki oraz wodę, jednorazowe kubeczki. W okresie ciepłych dni plandekę, na której można siedzieć;
 - posiadanie przy sobie naładowanego telefonu, informowanie poprzez kartkę na drzwiach lub osoby pozostające w obiekcie przed wyjściem o przewidywanym miejscu przebywania dzieci i czasie pobytu.
- Zestaw ratunkowy (apteczka)
 - plakietka oznaczenia zestawu ratowniczego
 - nóż składany

- rękawiczki nitrylowe
- maseczka do resuscytacji
- plaster opatrunkowy w rolce
- plastry opatrunkowe małe
- plastry opatrunkowe duże
- plastry do zamykania ran steri-strip
- Octenisept
- nożyczki ratownicze
- tampony higieniczne
- koc ratowniczy
- bandaż opatrunkowy mały
- bandaż opatrunkowy duży
- gaza opatrunkowa jałowa mała
- bandaż elastyczny

Zgoda na udział dziecka w innowacji

ZGODA NA UDZIAŁ MOJEGO DZIECKA W INNOWACJI „ZROZUMIEĆ STO JĘZYKÓW DZIECKA” W ROKU SZKOLNYM

Szanowny Rodzicu!

W innowacji „Zrozumieć sto języków dziecka” rozwój i nauka twojego dziecka będą opierać się na jego instynktownym zainteresowaniu światem. Pobyt z innymi dziećmi na łonie przyrody będzie jego inspiracją, a my zachęcimy je do odkrywania natury własnej i prawideł środowiska naturalnego w swoim tempie i zgodnie z jego zainteresowaniami.

Naszym celem jest przede wszystkim pobudzenie ciekawości dzieci w zakresie urody i mądrości naturalnego świata oraz rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia poprzez samodzielną jego eksplorację i rozwiązywanie problemów oraz współpracę i tolerancję na potrzeby i zdanie innych.

Mamy też wywołać w dzieciach żywą, trwałą relację z naturą bazującą na zachwycie wszystkim tym, co żyje tuż obok nich.

Program odpowiada na konieczność wprowadzenia wczesnej profilaktyki przeciwko deficytowi natury, alergiom, otyłości, depresji dziecięcej oraz uzależnieniom od urządzeń elektronicznych.

Program zakłada działania w następujących obszarach:

- **edukacja przyrodnicza** (doświadczenie przyrody, zajęcia z przyrodnikiem, leśnikiem, wycieczki edukacyjne),
- **zabawa swobodna w lesie,**
- **pobudzanie kreatywności oraz podnoszenie poziomu twórczości, edukacja plastyczna,**

- **aktywność badawcza** (swobodna, nieskrępowana eksploracja natury, prowadzenie eksperymentów przyrodniczych),
- **aktywność polisensoryczna** (stymulacja wszystkich zmysłów, dostępność zróżnicowanego materiału plastycznego, zabawy w błocie, kałużach, na deszczu),
- **aktywność terapeutyczna** (wyciszenie oraz zwiększenie poziomu skupienia u dzieci poprzez kontakt z naturą i indywidualną twórczość plastyczną),
- **aktywność prozdrowotna** (zwiększenie odporności u dzieci, poprawienie kondycji fizycznej oraz psychicznej),
- **rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich** (zabawy swobodne w grupach niesformalizowanych, zabawy z elementami współzawodnictwa, zabawy z regułami wymyślonymi przez dzieci, edukacja miejscem, edukacja korzenna),
- **rozwój inicjatywności i przedsiębiorczości** (zabawa swobodna w terenie, poszukiwanie, wybór i realizacja własnych projektów różnego typu),
- **świadomość i ekspresja kulturalna** (zabawy naśladowcze, m.in. w kąciach książki, plastycznych, teatralnych, muzycznych, wycieczki do muzeów i innych instytucji kulturalnych w najbliższej okolicy),
- **umiejętność uczenia się** (poprzez swobodną zabawę, własną ciekawość świata, współpracę z innymi dziećmi, realizację swoich projektów, własne próby i błędy),
- **kompetencje informatyczne** (przygotowywanie materiałów do prezentacji dotyczących projektów dzieci związanych z naturą w formie zdjęć, prac plastycznych, szkiców, planów itp., prezentacje).

Szanowny Rodzicu!

Jeśli masz jakiegokolwiek uwagi bądź pytania dotyczące realizacji innowacji, zawsze jesteśmy do dyspozycji. Innowacja nie jest zbiorem niewzruszonych, niemożliwych do zmiany przepisów – jedynie wspólnie możemy czynić to, co najlepsze dla naszych dzieci.

Prosimy teraz o uważne przeczytanie poniższego tekstu i decyzję w sprawie udziału dziecka w innowacji.

Zapoznałem/zapoznałam się z formami realizacji innowacji, takimi jak:

- przebywanie dzieci na świeżym powietrzu w każdą pogodę,
- organizacja zajęć edukacyjnych w zorganizowanej do celów programu Bазie Natura przy placówce oraz w lesie, parku itp.,
- uprawa warzyw i innych roślin użytkowych oraz ozdobnych na terenie obiektu lub w jego pobliżu,
- zabawy polisensoryczne w miejscach aktywności plastycznej i muzycznej, w błotnej kuchni, na ścieżkach sensorycznych z materiału naturalnego,

- organizacja zajęć plastycznych inspirowanych naturą w środowisku naturalnym, w przestrzeni placówki w kąciku artystycznym oraz w przestrzeniach publicznych, jak szkoły, muzea, galerie, atelier artystów,
- spacer, wycieczki, wywiady z mieszkańcami w środowisku lokalnym.

Zapoznałem/zapoznałam się z ewentualnymi zagrożeniami dla zdrowia dziecka wynikającymi z częstego pobytu w środowisku naturalnym, takimi jak:

- drobne skaleczenia czy stłuczenia wynikające ze swobodnej zabawy między drzewami, krzewami, w przestrzeniach o zróżnicowanej wysokości, na pagórkach, powierzchniach mokrych, śliskich i tym podobnych,
- ugryzienia przez owady,
- nieznane reakcje alergiczne,
- oparzenia i udary słoneczne,
- przegrzanie i zmarznięcie.

W celu unikania powyższych zagrożeń zobowiązuję się:

- informować nauczycieli na bieżąco i szczegółowo o stanie zdrowia dziecka,
- zapewnić dziecku jasną (lepsza widoczność insektów) odzież nieprzemakalną oraz nieprzemakalne i ocieplane obuwie, nakrycie głowy i rękawiczki (ogrodowe, ocieplane) adekwatne do pogody i celu wyjścia (do lasu, parku, na wyprawy terenowe ZAWSZE długie spodnie i koszula z rękawem oraz kryte obuwie i nakrycie głowy),
- zapewnić dziecku odzież na zmianę w dostatecznej ilości – stan tej odzieży pod względem czystości, suchości, wielkości należy codziennie kontrolować i wymieniać stosownie do potrzeb,
- zapewnić dziecku na wycieczki, spacer, wyprawy nietłukący pojemnik (najbardziej pożądanym jest stalowy bidon) z wodą lub napojem rozgrzewającym w zależności od pory roku (nie podajemy dzieciom napojów słodkich, gazowanych oraz – co ważne – bardzo gorących napojów do termosów; gorący napój czy zupa powinny być przestudzone przed waniem do pojemnika),
- zapewnić dziecku we wskazanej przez nauczyciela ilości proste przekąski owocowe, warzywne, pełnoziarniste, z wyłączeniem słodczy oraz orzechów i czekolady z uwagi na częste dzielenie się przez dzieci alergizującymi produktami,
- stosować na odkrytą skórę dziecka środki kosmetyczne z filtrem UV zgodnie z pogodą i porą roku,
- stosować na odzież dziecka środki odstraszające owady zgodnie ze swoją najlepszą wiedzą na temat ich stosowania i skuteczności,
- kontrolować codziennie ciało dziecka na obecność kleszcza w okresie jesiennym, wiosennym i letnim NIEZALEŻNIE od pobytu dziecka w środowisku naturalnym (zwłaszcza w tych miejscach: wewnątrz uszu i za uszami, wzdłuż linii włosów, na karku, pod pachami, w pachwinach, na nogach, pod kolanami, pomiędzy palcami).

Rozumiem, że nauczyciele i opiekunowie placówki oraz organizatorzy dołożą wszelkich starań, aby nie dopuścić do wymienionych zagrożeń bądź je zminimalizować, jednak nie jest możliwe, aby całkowicie ich uniknąć.

Rozumiem, że zaplanowane dla całej grupy zajęcia outdoor, wycieczki i spacery nie mogą zostać odwołane ze względu na okres choroby czy rekonwalescencji pojedynczych wychowanków.

Rozumiem, że nauczyciel oraz organizatorzy zapewniają wszystkim dzieciom potrzebną ilość materiałów i narzędzi do zajęć terenowych, art land i innych zaplanowanych w programie, jednak nie odpowiada za ilość i stan powierzonych dziecku na pobyt w placówce i udział w zajęciach prywatnych przedmiotów, jak zabawki, lornetka, zegarek, kompas, książki, przewodniki do oznaczania roślin i zwierząt i tym podobne.

Wyrażam zgodę/nie wyrażam zgody* na spacer i wycieczki mojego dziecka w ramach innowacji (wraz z grupą pod opieką nauczycielek) podczas codziennych zajęć przedszkolnych.

.....

(data, podpis rodziców)

Wyrażam zgodę/nie wyrażam zgody* na przejazdy komunikacją miejską w ramach innowacji przez moje dziecko wraz z grupą pod opieką nauczycielek podczas wycieczek w terenie.

.....

(data, podpis rodziców)

Wyrażam zgodę/nie wyrażam zgody* na udział mojego dziecka w grupowych, anonimowych badaniach naukowych prowadzonych przez nauczycieli – wychowawców grup z placówki dotyczących skuteczności innowacji i jej wpływu na stan zdrowia i rozwój psychofizyczny oraz postawy proekologiczne dzieci w wieku przedszkolnym narzędziami badawczymi takimi jak obserwacja zabaw swobodnych, ruchowych w terenie i w pomieszczeniach placówki, zagadki, historyjki obrazkowe i kolorowanki.

.....

(data, podpis rodziców)

*niepotrzebne skreślić